Rimutė Rimantienė

Šventosios 4-osios neolito gyvenvietės tyrinėjimai

Toliau buvo tęsiami 1986 m. pradėti buvusio ežero pakrantės tyrinėjimai ir darytos bandomosios perkasos, siekant išaiškinti, ar šis paminklas turėjo ryšio su 2-ąja Šventosios gyvenviete. (Žr. ATL 1986 ir 1987 metais. V. 1988. P. 2O-22; ATL 1988 ir 1989 metais. V. 199O. P. 22-25; ATL 199O ir 1991 metais. V. 1992. T. 1. P. 31-34). Per abu sezonus atkastas 252 kv.m plotas ir prieita prie išvados, kad abi minėtosios gyvenvietės susiėjo. 1992 m. įsikasta 1O m gilyn į ežerą nuo kranto, o 1993 m. pasitenkinta bandomąja perkasa išilgai buvusio kranto. Kultūrinis sluoksnis niekuo nesiskyrė nuo ankstesniųjų kasinėjimų duomenų. Po durpių sluoksniu slūgsojo molio sluoksnelis, žemiau - žalsvas sapropelis, kuriame išryškėjo du radinių horizontai. Apatinis horizontas prie kranto prasidėjo 4O cm gylyje nuo žemės paviršiaus, gilyn į ežerą buvo 13O-15O cm gylyje nuo žemės paviršiaus, nors ežero dugnas (aleuritai) siekė iki 24O cm.

Iš įrenginių, kaip ir ankstesnių metų tyrinėjimuose, pakrantėje aptikta giliai į aleuritus įvarytų statmenų atskirų kuolų. Tačiau taip pat paaiškėjo, kad tų kuolų porininkai styrojo ežere apie 8-1O m nuo pakrantės kuolų. Prie jų aptikta bučių skalų pluoštų ir lankelių gabalų, didelių pušų žievių ir pasvarų. Atskirai 15O cm gylyje rasta tiesių nužievintų lazdynų karčių. Matyt, tarp šių kuolų porų buvo ištiesiamos (tinklinės?) užtvankos, o prie jų statomi ir bučiai.

Apatiniame horizonte surinkta daugiau kaip 12OO Narvos keramikos šukių. Daugelyje vietų jos gulėjo dideliais gabalais.

tai smailidugnė puodynė labai mažai profiliuotu kakliuku. Paviršius dažnai būna brūkšniuotas, kaklelis kartais papuoštas duobučių, apverstų lašelių ar apvajinių įspaudų eilutėmis, kartais ir žingsniuojančia kripute. Briauna puošiama dažniau: įraižomis, įspaudais, duobutėmis. Keli įdomesni puodai išlikę beveik ištisai. Tai puodas, 29 cm skersmens anga, lygiu paviršiumi, tik viename mažame plotelyje ant kakliuko įspaustos 3 eilutės po 7 duobutes. Nutrupėjęs tik pats dugniuko smaigalys. Antro mažo, tik 14 cm skersmens ir 11 cm aukščio, puodelio buvo išlikęs ir pats dugniukas, papuoštas 8 spinduliais, kiekvienas iš 7 taškų.

Neminint užtvankos kuolų, rasta nemaža medinių dirbinių ir šiaip žmogaus aptašytų medžio gabalų. Daugiausia tai jau iš ankstesnių tyrinėjimų pažįstami dirbiniai ar jų dalys: plūdės iš pušies žievės, du irklų gabalai, kirvio kotas, šaudomojo lanko galas su gunkleliu. Tačiau svarbiausias radinys yra beveik sveikos išlikusios šakės unguriams gaudyti, gulėjusios sapropelyje, 120 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Jos susidėjo iš dviejų šakų, kurių viena sveika, antra kiek aplūžusi. Jų kotelių išorinės pusės gaubtos, vidinės - plokščios. Plokščiomis pusėmis jos rėmėsi į keturbriaunį kotą. Tarp koto ir šakų įvaryti keturi mediniai pleištukai. Koto gale įspraustas kaulinis antgalis ir suveržtas liepos karna. Liepos karna apvyniotas ir smailusis galas prie koto, vejant dviem pluoštais iš priešingų pusių ir abiejuose kraštuose juos perpinant (2 pav).

Iš kaulinių dirbinių minėtinas 18,5 cm ilgio dvidantis žeberklas, kailių gremžtai iš ruonių galūnių kaulų, amuletai iš žvėrių dantų. Iš akmens surinkta 50 pasvarų su apdirbimo pėdsakais, nors daugybė paprastų perskeltų akemenų, be abejo, irgi turėjo būti vartoti kaip pasvarai. Tarp jų buvo ir akmenėlių, apvyniotų beržo tošimi, kurių šeši buvo rasti net vienoje krūvelėje. Labai

nedaug titnago dirbinių - tai trikampis peilis iš tamsiai pilko titnago, gremžtukas, šiaip keletas nuoskalų ir grubių skelčių.

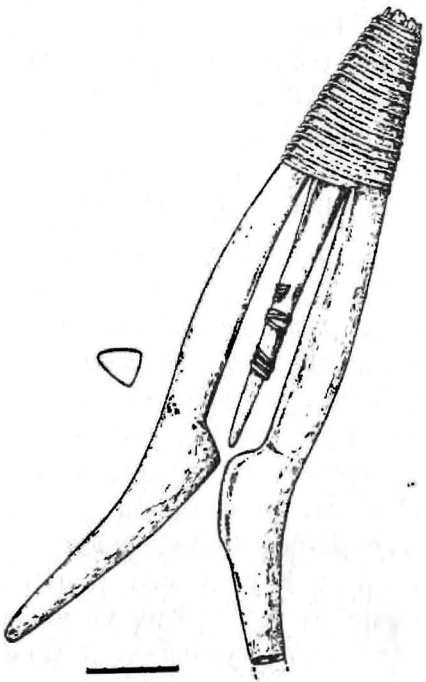

2 pav. Šakės unguriams gaudyti. Šventoji 4B

A horizonto radiniai aptikti giliau į ežerą, apie 5-6 m nuo buvusio kranto ir apie 80-100 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Tai rodo, kad ežeras tuomet jau buvo gerokai uždumblėjęs. A horizonto radiniai išsibarste padrikai ir tarn jų neaptikta medžių šakų

bei nuoplaišų. Keramikos nedaug, ji prastai išlikusi. Puodų formos paprastos: taurelės, puodynėlės ir dubenėliai. Puošta tiktai virvelių įspaudais ant kaklelio. Dauguma puodų turėjo būti apie 30 cm skersmens anga. Rastas vienas keturkampio pjūvio įtveriamasis kirvelis.

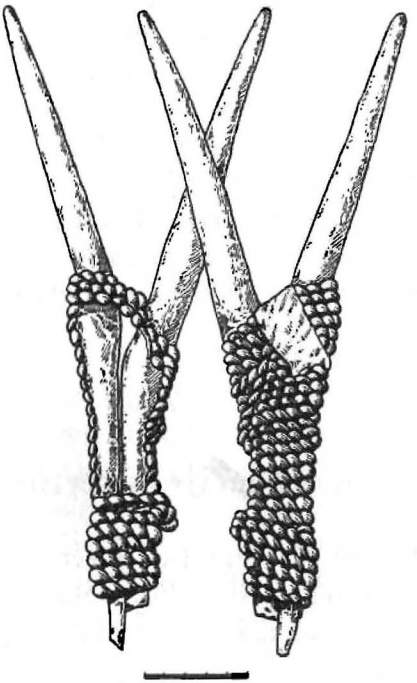

3 pav. Dvišakis apvyniotas virve. Šventoji 4A

Svarbiausi yra trys mediniai dirbiniai. Tai medinė lO8 cm ilgio ietis su įmova, į kurią buvęs įstatytas šalia rastas kaulinis antgalis. Antrasis ieties galas plokštėjantis ir smailėjantis. Ietis padaryta iš storo medžio dalies. Skersai jos gulėjo medinė svaidyklė. Tai apvali kartelė su dviem išskobomis priešinguose šonuose. Sviedžiant į jas būdavo įstatomas smailusis ieties galas, kad smūgis būtų stipresnis. Trečiasis dirbinys- nors labai dailaus darbo, tačiau kol kas neaiškios paskirties. Tai 32 cm ilgio medinis dvišakis. Abi jo viršūnės yra dailiai nugludintos, apvalios, apatinės dalys iš vienos pusės nuplokštintos ir suglaustos. Šakumos vietoje buvo perpinta trimis O,5 cm storio liepos karnos virvės apvajomis, o žemiau suglaustoji vieta apsukta 27 tos pačios virvės eilėmis (3 pav.). Paskirtis kol kas neaiški.

Tad nors stratigrafija ir radimo aplinkybės visai tos pačios, kaip ankstesniųjų metų tyrinėjimų, tačiau rastieji unikalūs dirbiniai verčia šią gyvenvietę tyrinėti toliau iki galo.

Egidijus Šatavičius

Pasienių 1-osios akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimai

LKP MC toliau tęsė Pasienių 1-os gyvenvietės tyrinėjimus, pradėtus 199O m. (Žr. ATL 199O ir 1991 metais . V. 1992. T. 1. P. 34-36). 1992-1993 m. P paminklo dalyje ištirti du plotai: 4-as (36 kv. m) ir 5-as (12 kv. m).

Tyrimų metu nustatyta tokia paminklo stratigrafija: viršuje 11-5O cm storio arimas, po kuriuo buvo atidengtas ryškiai geltonos spalvos smėlis - gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Jo storis tirtame plote nevienodas. Storiausias jis buvo šiaurinėje pusėjė - iki 3O